

Nr. 61 - Persillekræmmeren - 2009

”Mulen, Pesthullet og Andedammen”

Tre stednavne, der er af mere eller mindre historisk værdi og med tilknytning til Vær, findes i området omkring Vær kirke. Af disse tre er ”Mulen” nok det mest interessante sted, så lad os begynde med det.

Bekæmpelse af kvægpest i gamle dage.
Kvæget samles i flokke og drives over ilden, idet man
havde den forestilling, at ilden virkede som et rensende element.
Maleri af Rasmus Christiansen (1863-1940).

Området, der i daglig tale kaldes ”Mulen” (måske i dag kun af den ældre generation eller de lokalboende) er vejkyrdsset lidt nord for Vær kirke samt det meste af vejområdet ned mod Blirup. Her var man ikke meget for at færdes efter mørkets frembrud i gamle dage, idet man kunne risikere at møde gengangeren ”den onde Mule”, nærmere betegnet en tidligere ejer af Serridslevgaard, Cancellie Assessor Henric Mule (1683-1742). Han havde ikke det bedste ry på sig, endskønt indskrifter på hans gravsten forkynder, at han begrædes af sin anden hustru og sine to umyndige børn. Men skal man tro på de folkelige overleveringer, var den gode Henric Mule ikke ligefrem begrædt af de fæstebønder, der havde trællet for ham.

Når ”den onde Mule” spøger i vejkyrdsset, er det en kendt sag fra dansk sagnstof, at personer, ”der havde formastet sig til at flytte markskel for egen vindings skyld, er dømt til at gå igen efter deres død, for om natten at forsøge at rette op på de skelsten, som de havde forrykket i levende live, og det må de vedblive med, indtil det lykkes at nedmane dem”. At Henric Mule havde flyttet markskel fremgår med al tydelighed af godsprotokollen fra Stensballegaards arkiv. Den 15. oktober 1725 hedder det: ”Henric Mule til Serridslevgaard har under Haanden Tid efter Anden udstrakt sine Enemærker videre, end hvad der af Alders Tid har ligget til Serridslevgaard”. Den 22. april 1728 fører baron Frederik Krag til Stensballegaard sag og vinder denne ved Højesteret mod Cancellie Assessor Henric Mule til Serridslevgaard.

At Henric Mule har været en strid person fremgår endvidere med al tydelighed ved en gennemgang af retsprotokollerne for Voer-Nim Herreder. Her figurerer Henric Mule gang på gang i processer, han fører mod sine fæstebønder, og det siger sig selv, at en fattig fæstebonde ikke har kunnet stille meget op mod en Cancellie Assessor (Exam. Jurist).

Ændringer af markskel har således ikke været det eneste, man har kunnet hænge den gode Henric Mule op på, når det hedder ”thi Mule har forvoldt så megen fortræd, mens han levede, at folk måtte have fred for ham efter hans død”. Ifølge pastor Hans Brøchners optegnelser fra 1837 (Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, bind IV), satte den trolddomskyndige Niels Krarup, degn i Søvind fra 1745-1795, Henric Mules genfærd hen i skolens lade, men må formentlig, som foreskrevet, have glemt at banke en manepæl ned på stedet (opsætning af pæl forbundet med trylleformularer og overnaturlige midler for at få magt over djævelen og ånder), eller have undladt at lægge en stor sten over, hvor gespenstet var blevet nedmanet. Derfor man den dag i dag risikere at møde ”den onde Mule” i vejkrydset.

Måske var den gode Søvind-degn slet ikke trolddomskyndig, som man tilskrev ham. Han havde ellers gået i ”den sorte skole”, han var student, muligvis også Candidatus Theologiae, og skulle således have lært at mane. I øvrigt efterlod han sig ikke det bedste eftermæle. Nævnte Hans Brøchner fortæller således om Niels Krarup: ”han var fortrukken, uforligelig og helt igennem en slet person, som hans arbejdsgiver, Herren til Tyrrestrup, Hans Christian Juul, havde ikke så få problemer med”. Videre berettes: ”At den gård han havde fået i fæste på Brigsted Mark lod han forfalde, og måtte forlade den af samme grund”.

”Pesthullet”

Til venstre for Meldrupvejen og umiddelbart efter kirkegårdsdiget, ligger en pilebevokset lavning kaldet ”Pesthullet”, et trist minde om den bedrøvelige kvægsyge, der i 1740erne ramte sognet og Danmark med voldsom styrke. Ca. 250.000 stk. kvæg, eller mere end halvdelen af landets kvægbestand, døde, inden sygdommen i 1770 begyndte at ebbe ud.

Gravsten over Cancellie Assessor Henric Mule og Maren Schives. Stenen er i dag opsat på gavlen af kapellet på Nebel kirkegård, der udgør resterne af den i 1878-1882 nedbrudte kirke. Stenen bærer Mulernes våbenskjold, en halv sølvulv i rødt skjold og har samme mærke på hjælmen. Foto 2008.

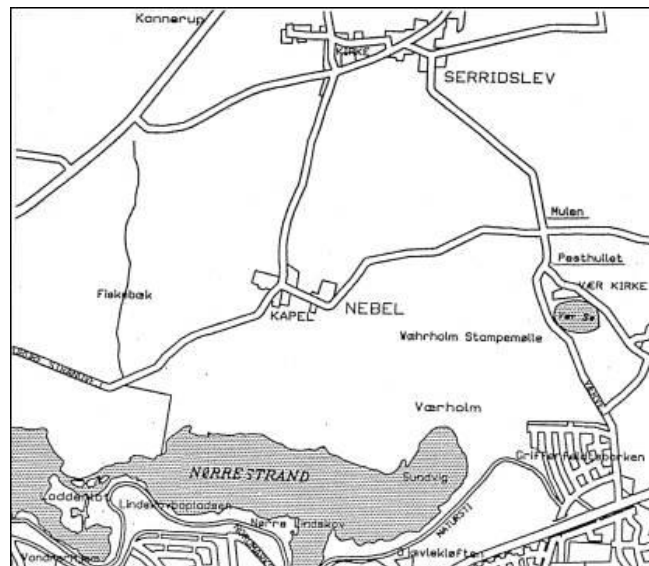
Horsens-købmanden Rasmus Toxen, død 1786, fortæller i sine optegnelser, at kvægpesten ramte Horsens-egnen i årene 1745-1746, igen 1763-1767 og endelig i 1770. Ifølge Vær Kirkes præster i disse år, henholdsvis provst Peder Bensen (1723-1763) og hans efterfølger Tønne Schjøll (1763-1813) måtte flere lokale gårdmænd gå fra deres gårde på grund af de tab, de led under kvægpesten. Hvor mange kreaturer, der ligger begravet i ”Pesthullet”, han man ikke rede på. Et kort fra 1782 angiver arealerne op til stedet med navne som ”Pesthul Klynen”, Pesthul Banke” og ”Pesthul Agre”.

Vaccine og andre bekæmpelsesforanstaltninger var jo et ukendt begreb på den tid. Der var kun ét at gøre, nemlig at lade sygdommen rase ud, men som nævnt har prisen været høj.

”Andedammen”

Det sidste af de historiske stednavne, er det af siv omkransede vandhul ved parkeringspladsen foran kirken. Lokalt kaldes vandhullet for ”Andedammen”. Dammen var tørlagt i en række år, idet man i 1925 fik tilladelse til at dræne området, der står i forbindelse med Vær Mose Agre.

Vandhullet blev på opfordring af sognets befolkning genetableret i forbindelse med den seneste vejoplægning i 1976.

Vejkort visende ”Molen” og ”Pesthullet”.

Kildeangivelse:

Holger Jørgensen, 1997. Horsens Nørrestrand, Horsens Museum.

Lokalhistoriske billeder, 1978. Landbrugets Informationskontor.

Agnes Skov, Stensballe, 2008. Supplerende oplysninger.

Redaktion: FGS, KSO